

НОВИТЕ ПЕРСПЕКТИВИ ЗА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В ОБЛАСТТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР

гл. ас. Георги Стефков Иванов
Бургаски свободен университет

THE NEW PERSPECTIVES ON EUROPEAN UNION IN THE BANKING SECTOR

Assist. Prof. Georgi Stefkov Ivanov
Burgas Free University

Abstract: *Capital Requirement Directive – CRD 4, Liquidity Coverage Ratio – LCR, Net Stable Funding Ratio-NSFR, European Securities and Markets Authority – ESMA, European Insurance and Occupational Pensions Authority - EIOPA, European Systemic Risk Board - ESRB, European Banking Authority – EBA.*

Key words: *The banking system of the EU is the main distributor of capitals and financial instruments for all economic subjects in the EU. This key role of the system is the basis of many adaptive and precautions aimed at rescuing the banking sector and the expansion of the euro zone. The hopes and expectations of the majority of the governments of Central and Eastern Europe including Bulgaria are related with decisions of the European Commission and the other advisors. These expectations suggest avoiding new financial or banking crisis in the country and the region and strengthen the position of the euro on the international capital markets.*

Въведение

Системата на взаимодействие между централните банки и търговските банки отдавна е доказала своето значение и влияние върху цялостното икономическо развитие на държавите по света. За някои от изследователите в областта на финансите и банковото дело ролята на тази система е силно преувеличена, но за други тя е доминираща. Голяма част от правителствата на засегнатите икономики от финансовата криза и съответно заинтересованите финансови институции, обединиха своите усилия в търсенето на нейния генезис, и в определяне влиянието на банковия сектор в този процес. Доказа се, че между финансовите кризи и недобрата банкова регулация и функционалност има безспорна релация. Предприетите мерки от страна на организации като Международния валутен фонд /МВФ/, Световната банка /СБ/, Г-20¹ [1], Банката за международни разплащания /БМР² [2] и Европейската коми-

---

¹ Г-20 /Group of Twenty Finance Ministers and Central Bank Governors/ е група от 19 страни с най-големи икономики в света плюс ЕС, представя от държавата председател на Съвета на ЕС. На тези срещи присъстват и представители на МВФ и СБ. Г-20 е създадена първоначално като Г-7 на 26 септември 1999 г. Г-20 е неофициална инициатива, в която участват финансови министри и управители на централни банки с цел сътрудничество и консултация в областите на международната финансова система, глобалната икономика и други икономически сфери. Г-20 произвежда 90 % от световния брутен национален продукт, генерира 80 % от международната търговия (включително търговията в самата ЕС) и обхваща две трети от населението на света (за допълнителна информация виж <http://bg.wikipedia.org/> [1]).

сия /ЕК/, показват стремеж към синхронизация в законодателството и стандартизация на банковите услуги за преодоляване на бъдещи кризи. Тези мерки основно се разделят на дългосрочни и краткосрочни според своята значимост и срокове за реализация. Краткосрочните мерки бяха предприети бързо и понастоящем постигнаха частично своя ефект. Те бяха инициирани от същите организации, заедно с някои правителства, и насочени към понижаване на основните лихвени проценти, подобряване на банковата ликвидност и засилване на държавните помощи. Дългосрочните мерки целят налагането на стандарти на европейско и световно ниво в областта на банкирането и глобална регулация в банковия сектор. В този процес ЕК от началото на кризата през 2008 г. досега е предприела повече от 60 законодателни инициативи. Повечето от тях са обвързани с инициативата на споразумението Базел III³ и европейското му приложение на база специална директива (Capital Requirement Directive, CRD 4) и свързаната с нея резолюция на Европейския парламент (2010/2074(INI)) от 7 октомври 2010 г. Конкретни инициативи бяха реализирани от Европейската комисия едва през юли 2011 г. с цел насърчаване на икономическия растеж в зоната, но тези, насочени към реално стимулиране на инвестиционното кредитиране, изостанаха. Това положение обезсърчи коректните кредитори, даде глътка въздух на некоректните и компрометира голяма част от търговските банки пред потенциалните инвестиционни кредитоиискатели в европейската зона. Погледът на последните се насочи към банки от САЩ, Канада, Обединените арабски емирства, Индия, Русия и Китай. Някои от анализаторите заподозряха в процеса на забавяне на реформите дългосрочен план за дискредитиране на финансовата система на Европейския съюз и сриване котировките на еврото. Голяма част от тези

---

² Банка за международни разплащания /БМР, Bank for International Settlements (BIS)/ е международна организация на централни банки, която „се грижи за международното монетарно и финансово сътрудничество и служи като банка за централните банки“ (за допълнителна информация виж <http://www.bis.org/> [2]).

³ Базел III /Трето споразумение на Базелския комитет по банков надзор (Basel Committee on Banking Supervision)/. Базелският комитет се създава през 1974 г., когато управителите на централните банки на страните от G-10 учредяват Комитет по банков надзор и надзорната практика. Създаването на този комитет е продиктувано от сериозните трусове на международните валутни и банков пазари. В началото на следващата година (м.февруари 1975 г.) се провежда първата среща на участниците в този комитет. Оттогава досега срещите се провеждат редовно по три или четири пъти годишно. Членовете на Комитета са: Белгия, Канада, Франция, Германия, Италия, Япония, Люксембург, Холандия, Швеция, Швейцария, Великобритания и САЩ. Тези страни са представени в Комитета от централните си банки и институцията, която официално отговаря за надзора върху банковата дейност, когато тя не е централна банка. Постоянното седалище на Комитета е гр. Базел, Швейцария. Първата задача, която му се възлага е да се разгледат методите за подобряване на *системата за ранно предупреждение*. След тази задача Базелският комитет за банков надзор обсъжда следните по-важни въпроси: 1./ международното сътрудничество между националните банков надзорни органи; 2./ задълбочаване и разширяване на разбирането на надзора върху банковата дейност; 3./ подобряване качеството на банковия надзор в цял свят.

Базелският комитет по банков надзор не притежава официални наднационални надзорни правомощия. Неговите задължения и решения нямат правна сила. Задачата му е да формулира широки надзорни изисквания и насоки, и да препоръчва най-добрите надзорни практики и насърчава усилията за търсенето на общи подходи и стандарти за реализирането на надзорна банкова дейност (за допълнителна информация виж <http://www.bis.org/bcbs/>).

анализи в специализираната и популярна периодика на ЕС загатваха и описваха методики, обичайно приписвани на тайни организации и общества, поддържащи идеята за световна конспирация. Други коментатори яростно критикуваха ЕК за бавните темпове на асоциация на всичките 28 членки към възприемането на еврото като колективна валута за Съюза. Не бива да се пропуска нито едно мнение или хипотеза, особено когато то не е политизирано прекомерно и е адресирано от европейски партньор.

Целта на настоящата статия е да опише перспективите в банковия сектор на ЕС и на тази база да очертае предложения за тяхната реализация. Осъзнавайки обвързаността на България в този процес, авторът желае да насочи читателя към евентуалните ползи от някои последици, да го предпази от други, които определяме като негативни възможности.

Икономически, финансови и политически стимули на европейската интеграция

Политиката в нашето съвремие все повече се проявява като изява на икономически интереси и предлага методика за тяхната реализация. Когато интересите на икономическите субекти са изцяло финансови, то това проявление често е основание да твърдим, че политиката е синтезирана икономика. Финансовата наука и практика имат за цел да опишат, изследват и да управляват паричните и капиталовите процеси в икономиката. Банките, като основен разпределител на тези потоци, имат основна роля в изграждането на интереса и стимулите в европейската интеграция. Създаването на единен европейски пазар и обща колективна валута, която да го обслужва, е основна задача на Европейската централна банка (ЕЦБ)⁴ [3]. Ролята на търговските банки в ЕС е много по-комплексна и разнородна. Те комбинират интереса на физически лица, корпорации, банкови групи с регионално и световно значение, и същевременно са основния пласьор на евро валутата, посредством директно ѝ предлагане или това чрез различните финансови инструменти. Търговските банки от ЕС в своята локална и международна политика изграждат основните стимули за развитието и налагането на единния пазар и европейската колективна валута. Ето защо, перспективите за тяхното развитие и начините, по които това ще се реализира, са основата на успешното финансово развитие на ЕС.

Ролята на централните банки в консолидацията на финансовата система на ЕС

ЕЦБ работи съвместно с централните банки на всичките 28 страни на ЕС и заедно образуват Европейска система на централните банки (ЕСЦБ). ЕЦБ стои в основата на „евросистемата“ – централните банки на 17-те държави, които използват еврото като основна валута. Тези държави образуват т.нар. „еврозона“. Централно-европейската банка е независима институция от ръководствата и управлението на централните банки на страните членки на ЕС. Управлението на централните банки

---

⁴ Европейската централна банка (The European Central Bank) е създадена на 1 юни 1998 г. и е базирана в гр. Франкфурт, Германия. Европейската централна банка (ЕЦБ) е една от институциите на ЕС. Нейната основна цел е поддържането на ценовата стабилност (да контролира инфлацията), по-специално в страните, които използват еврото и да поддържа стабилността на финансовата система като гарантира контрол над финансовите пазари и институции в съюза.

на страните от евросъюза е относително независимо от ЕЦБ, но спазва общите интеграционни принципи и политики на ЕЦБ. Посочените основни зависимости между централните банки дават основа, на която правителствата на отделните държави изграждат своите местни и международни парични и капиталови политики. Предстои разширяване на еврозоната и засилване на интеграцията между участниците в ЕСЦБ.

Европейските търговски банки и тяхната роля за стабилизиране на финансовата рамка на ЕС

Третото споразумение на Базелския комитет по банков надзор (по-известно като Базел III) от 2010 г. предвижда редица наложителни промени, които да укрепят финансовата система на ЕС [4].

Изискванията, които бяха договорени, бяха насочени в няколко направления, както следва:

1. общият изискуем минимален капитал за търговските банки следва да се увеличи от 2 % на 4,5 %;
2. търговските банки се задължават да поддържат капиталов буфер от 2,5 % за реакция при спадове и кризи;
3. въвежда се минимален коефициент на ливъридж от 3 %;
4. въвежда се коефициент за краткосрочна ликвидност (Liquidity Coverage Ratio, LCR), който изисква банките да поддържат високо ликвидни активи, за да покриват нивото на ликвидност в продължение на 30 дни [5];
5. коефициент за дългосрочна ликвидност (Net Stable Funding Ratio, NSFR), който се определя като равен на минималната сума за стабилно финансиране, което превишава нуждите от ликвидност в продължение на едногодишен период.

От първите две точки се вижда, че нивото на общия изискуем капитал се увеличава до 7 %, което е сериозно предизвикателство за всяка търговска банка.

Въвеждането на новите правила трябваше да започне от 1 януари 2013 г. и да продължава до 2015 г. за общия капитал, а за „буферите“ – до края на 2019 г. На 20 юли 2011 г. ЕК излезе с предложение за промяна на Директивата за капиталовите изисквания (Capital Requirement Directive, CRD 4). В Европа с тази директива се въвеждат и адаптират международните стандарти за банков капитал Базел III. Правилата засягат 8300 банки в ЕС, които съставляват 53 % от световните активи и финансират 75 % от икономиката, според еврокомисаря на вътрешния пазар Мишел Барние [4].

Европейската комисия предоставя допълнителни правомощия на надзорните органи за по-добро и своевременно наблюдение на банките и ги овластява да могат да предприемат ограничителни действия в случай на риск, какъвто например е кредитната експанзия. Комисията предлага пакет – регламент и директива, с които цели да обедини цялото налично законодателство по темата и така да създаде единен правилник за банково регулиране [6].

Регламентът ще изисква банките и инвестиционните фирми да държат общ капитал от първи ред от 4,5 % от рисковите активи. Общият изискуем капитал, който включва първи и втори ред, си остава непроменен – 8 %. Европейският банков орган ще следи за качеството на инструментите на финансовите институции. Въвежда се и изискване институциите да държат ликвидни активи, чиято обща

стойност трябва да покрива нетните ликвидни потоци минимум 30 дни. В моменти на колебания и спадове институциите ще могат да използват ликвидните си активи, за да покриват нетните си потоци. Съотношението ще се въвежда постепенно и ще започне от 60 % през 2015 г., докато достигне 100 % през 2018 г. През 2016 г. ЕК ще направи преглед и ще прецени дали да отложи въвеждането на стотен процента, ако това е оправдано от международната конюнктура. До пълното въвеждане на съотношението страните членки ще запазят или въведат свои собствени изисквания. Несъобразяването с изискванията на ЕС ще доведе до санкции от страна на надзорните органи. Може да се стигне до глоба от 10 % от годишния оборот на финансовата институция или до налагането на забрани спрямо членове на управителното тяло. Въвеждат се също и ограничения за бонусите на bankerите, което беше една от най-обсъжданите теми във връзка с финансовата криза, тъй като независимо от провала на някои банки, част от тях бяха спасявани с пари на данъкоплатците, докато bankerи, отговорни за поемането на свръх риск, са получавали огромни парични бонуси. Практика, която продължи и след рухването на финансовата система през 2009 г. и доведе до изостряне на напрежението между данъкоплатците и банковите институции.

В тази връзка на 1 януари 2011 г. влязоха в сила четири нови европейски регламента, които имат съществено отражение върху работата на Комисията за финансов надзор (КФН) [6]. С новите регламенти се създадоха четири нови европейски органа, които имат значителни надзорни и регулаторни правомощия в областта на финансовия надзор. Новите органи са:

- Европейски орган за ценни книжа и пазари (European Securities and Markets Authority - ESMA);
- Европейски орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване (European Insurance and Occupational Pensions Authority - EIOPA);
- Европейски съвет за системен риск (European Systemic Risk Board – ESRB), който ще следи и оценява потенциалните заплахи за финансовата стабилност, породени от макроикономическата обстановка и от промените във финансовата система като цяло;
- Европейски банков надзорен орган (European Banking Authority – EBA).

Изброените органи са част от новата Европейска система за финансов надзор (ЕСФН). Освен ESMA, EIOPA, ESRB и EBA, ЕСФН включва Съвместния комитет на европейските надзорни органи и надзорните органи в държавите членки. Основната цел на ЕСФН е да гарантира, че установените правила, се прилагат по подходящ начин в целия ЕС, така че да бъде запазена финансовата стабилност и да се осигури доверие във финансовата система, и достатъчна степен на защита за потребителите на финансови услуги.

Банковият сектор на Европа – бъдещи промени, очаквания и перспективи

За голяма част от промените и очакванията в регулаторната рамка на банковия сектор вече направихме своя коментар в по-горните две точки.

Допълнително искаме да обърнем внимание на някои от хипотетичните очаквания, сбъдването на които би довело до предвидими или съответно непредвидими последици, както за банковия сектор, така и за голяма част от фирмите и гражданите в ЕС.

Банките са подложени на натиск от необходимостта да променят своя бизнес модел вследствие на нови регулаторни мерки. Съвкупното действие на този натиск и влошената икономическа и финансова обстановка биха довели до някои от следните изменения:

- Укрепване структурата на капитала на всички банкови институции в ЕС, повечето от които вече прилагат изискванията на Базел III и CRD 4. Това ще доведе до намаляване на размера на „сенчестото банкиране“ [9];
- Покриване нивата на коефициентите LCR и NSFR ще наложат по-високи нива на собствен капитал за банките и ще ги превърнат в по-неуязвим за кризите икономически субект. Това ще повиши доверието в тях и потенциалната възможност да партнират на фирмите в проекти вътре и извън територията на ЕС. На свой ред това може да доведе до излишък на ликвидност за самите банки и да понижи размера на техните печалби;
- Очаква се банките да имат редица затруднения при отпускането на кредити в периоди на икономически растеж поради „антицикличния ефект“, който ще създадат т. нар. „буфери“, според базелските изисквания и тези на CRD 4;
- Възможно е да се достигне до по-високи нива на лихвите и цените на банковите услуги при отпускането на кредити, особено за малките и средни предприятия, които обикновено се категоризират като по-рискови. В голяма степен подобна логика може да се търси и при дейности, свързани с кредитирането на физически лица и фирми от т.нар. неправителствен сектор;
- Кредитният пазар е различен за отделните членки на ЕС. В тези страни, където нямаме наличие на добре развит кредитен пазар, бързото догонване на нивата на задлъжнялост може да доведе до спекулативно търсене на капитал;
- Добър сигнал и повод за подражание са инициативи на банкери и бизнесмени, подобни на тези от т.нар. „Виенска инициатива“⁵ [10].
- Кооперативните банки и взаимоспомагателните каси на регионално ниво се очаква да засилят своите позиции като действат в интерес на своите акционери и членове. Това се обуславя от тяхната позиция, която позволява на вложителите да бъдат едновременно и кредитополучатели. Така се повишава доверието между местните партньори и нараства дялът на местното производство и услуги. Това определяме като положителен ефект и опит за диверсификация на ефектите от централизираното регулиране.

---

⁵ Конференция на списание Euromoney (<http://www.euromoney.com>) за Централна и Източна Европа с подкрепата на УниКредит. Място на конференцията: Хотел Хилтън, Австрия, Виена, 17.01.2012 г. УниКредит е традиционен партньор на конференцията за Централна и Източна Европа на списание Euromoney, която се провежда всяка година през януари във Виена. В програмата на двудневната конференция като говорители участват бизнес лидери от региона, централни банкери, министър-председатели и други високопоставени лица от законодателната и изпълнителната власт, както и журналисти от цяла Европа. В конференцията участват около 500 бизнес и политически лидери от Стария континент.

Заклучение

Банковата система на ЕС е основният разпределител на капиталови наличности и финансови инструменти за всички икономически субекти от Съюза. Тази основна роля на системата определя множеството адаптивни и протекционни мерки, насочени към оздравяване на банковия сектор и разширяване на еврозоната. Надеждите и очакванията на голяма част от правителствата от Централна и Източна Европа, включително и България, са свързани с решенията на ЕК и останалите консултативни органи. Тези очаквания предполагат недопускане на нова финансова или банкова криза в страната и региона, и заздравяване позициите на еврото на международните пазари. Всички кредитни експозиции, свързани с външния дълг на страната и с голяма част от вътрешния, а също така и с междуфирмената задлъжнялост, са базирани и обвързани с котировките на еврото и производните му финансови инструменти. С оглед на всичко казано до момента е необходимо постоянство в политиката на отстояване на европейските финансови приоритети и засилване на инвестициите в местно производство. Паралелно с това е необходимо да се насочат конкурентни инвестиционни инициативи на български фирми в региона на Близкия изток, Турция, Сирия, Ирак, Иран и Русия, както и с други държави, с които страната е имала утвърдени търговски и банкови взаимоотношения. Повишаването на динамиката на инвестициите в условия на добре регулирана банкова система ще спомогне за повишаване на жизнения стандарт в нашата страна и ще доведе до високи нива на потребление и спестовност.

Литература и информационни източници:

- [1] <http://bg.wikipedia.org/>
- [2] <http://www.bis.org/>
- [3] <http://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.bg.html>
- [4] <http://www.euinside.eu>
- [5] http://www.pwc.com/en_IM/im/publications/assets/basel-iii-and-beyond-revised-liquidity-coverage-ratio.pdf
- [6] <http://www.fsc.bg/ES-sistema-za-finansov-nadzor-bg-73>
- [7] <http://www.euromoney.com/Article/2975084/Vienna-20-faces-reality.html>
- [8] <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0354+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>
- [9] <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/eesc-12-565-en.pdf>
- [10] <http://www.euromoney.com/Article/2975084/Vienna-20-faces-reality.html>